

УДК 339.92(045)

Кульбіда М. В.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин та бізнесу
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

Kulbida M. V.

*Postgraduate Student of International Economic Relations and Business Department,
Scientific-Educational Institute of International Relations,
National Aviation University*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

THE MAIN WAYS OF ENHANCING THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE REGULATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Анотація. У роботі визначено роль міжнародних фінансових організацій у регулюванні міжнародних економічних відносин та глобальному економічному управлінні, показано їх місце в міжнародній економічній фінансовій архітектурі. Проаналізовано ефективність їх діяльності стосовно країн, що розвиваються, та країн із низьким рівнем доходів. Виявлено причини недосагнення стабілізації чи подолання кризових явищ в окремих країнах та регіонах світу. Визначено основні напрями вдосконалення ефективності діяльності міжнародних фінансових інституцій та підвищення їхньої ролі як регулятора МЄВ, зокрема в передбаченні та запобіганні глобальним економічним кризам, а також у подоланні наслідків криз. Проаналізовано поточний стан та перспективи реформування МФО.

Ключові слова: МФО, МВФ, Світовий банк, глобальна криза.

Вступ та постановка проблеми. Актуальність даного дослідження визначається постійно зростаючою роллю координації та регулювання дій у глобальному фінансовому просторі. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність аналізу та виявлення недоліків в існуючій моделі для ефективного реформування як міжнародної фінансової архітектури, так і міжнародних фінансових інституцій, зокрема МВФ та Світового банку. Виклики, що стоять перед міжнародною спільнотою, вимагають рішучих дій у подоланні глобальних криз, які будуть ефективно впроваджуватись не тільки в розвинутих країнах, але й зможуть зменшити ризики для країн, що розвиваються, та допомогти країнам із низьким рівнем доходів.

Незважаючи на значну кількість критики, що лунала на адресу МФО на рубежі століть, вони відігравали та

продовжують відігравати вагомую роль у регулюванні МЄВ. У той же час діяльність МФО не завжди була ефективною, вони здебільшого виявилися неспроможними заздалегідь передбачати та попереджувати глобальні економічні кризи, а також адекватно та ефективно діяти з метою подолання наслідків цих криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчати питання, пов'язані з місцем міжнародних фінансових організацій у міжнародній фінансовій архітектурі в умовах глобалізації, науковці почали в кінці ХХ ст. Серед учених, які займалися цією проблематикою, Н. Вудс [1], К. Ерроу, Дж. Сорос [7] та ін.

Щодо діяльності міжнародних фінансових організацій в умовах глобалізації, то даній проблематиці присвячено роботи Т. Вернес [3], Б. Грінвальд [5], Дж. Стігліц [2], а також аналітичні дані МВФ та Світового банку.

Дж. Стігліц [4] також досліджував питання діяльності міжнародних фінансових організацій під час великих фінансових криз кінця ХХ ст. та останньої глобальної фінансової кризи 2008 р., яка отримала назву Великої рецесії.

Виділення невирішених раніше частин проблеми.

На сьогодні є очевидним, що МФО неспроможні адекватно та ефективно відповідати викликам глобального економічного середовища, особливо в умовах кризи. Із метою підвищення своєї ролі як регулятора МЕВ МФО, насамперед МВФ і Світовий банк, повинні значно вдосконалити існуючі механізми своєї діяльності, у тому числі методи управління та механізми прийняття рішень. Одним із ключових аспектів реформування цих механізмів має бути перерозподіл квот у МВФ на користь країн, що розвиваються, збільшення представництва країн у керівних органах Світового банку, а також надання якомога більшій кількості країн, зокрема країнам, що розвиваються, та країнам із низьким рівнем доходів, можливості реально впливати на прийняття рішень у цих інституціях та брати участь у розробці та запровадженні їх політики, а також у здійсненні оперативної діяльності цими організаціями в окремих країнах чи регіонах.

Метою даної роботи є визначення основних проблемних аспектів діяльності МФО в передбаченні та регулюванні кризових явищ як на регіональному, так і на глобальному рівнях, установлення ролі цих інституцій у міжнародній фінансовій архітектурі, а також основні напрями вдосконалення їхньої діяльності.

Результати дослідження. В умовах глобалізації перед країнами світу постала проблема, як найбільш ефективно здійснювати та координувати економічну політику, щоб забезпечити економічне зростання, безпеку і стабільність у межах власних кордонів. Зближення національних економік та фінансових ринків сформувало передумови для створення механізму глобального регулювання та глобальної координації дій країн у фінансово-економічній та соціальній сферах.

У сучасних умовах міжнародні фінансові організації (МФО) відіграють ключову роль у регулюванні системи міжнародних економічних відносин (МЕВ). Їхня діяльність багато в чому сприяє зміцненню світогосподарських зв'язків і активізації участі країн у міжнародних валютно-кредитних відносинах. МФО є ключовим елементом інституціональної основи міжнародної фінансової системи. Володіючи значним обсягом фінансових ресурсів, вони здійснюють помітний вплив на економічний розвиток і змінюють умови організації міжнародного бізнесу в країнах і регіонах світу.

МФО створюються шляхом об'єднання капіталу країн-членів для вирішення різних завдань, частина з яких спрямована на регулювання системи МЕВ. До числа основних можна віднести: операції на міжнародних валютних і фондових ринках із метою стабілізації і регулювання світової економіки, підтримки і стимулювання міжнародної торгівлі, а також скорочення дефіциту платіжних балансів; кредитування державних програм галузевого та регіонального розвитку та сприяння малому і середньому бізнесу; інвестування міжнародних проєктів у галузі інфраструктури, інформаційних технологій, транспорту і зв'язку; фінансування міжнародної допомоги, фундаментальних наукових досліджень, заходів з охорони навколишнього середовища.

Для вирішення своїх цілей як регулятора МЕВ МФО використовують широкий спектр сучасних методів фінансового аналізу та управління ризиками, залучають до роботи провідні консалтингові, аудиторські та стра-

хові компанії, науково-дослідні центри та інвестиційні банки. Ефективність їх функціонування значною мірою залежить від інтенсивності взаємодії з державними органами країн-членів.

На сучасному етапі одним з основних завдань МФО є регулювання міжнародних відносин і запобігання негативним наслідкам глобалізації.

Хоча міжнародні фінансові інституції займають активну позицію в антикризовому управлінні та зміцненні фінансової стабільності, результативність відповідної допомоги та її наслідки для економічного відновлення окремих країн, а також світової економіки, широко дискутуються.

МФО далеко не завжди вдавалося ефективно виконувати роль регулятора МЕВ. Критика діяльності МФО як регуляторів МЕВ у більшості випадків пов'язана з тим, що вони, на думку багатьох науковців, обслуговують інтереси більш розвинених країн, а не країн, що розвиваються.

Зокрема, критичні зауваження на адресу МФО лунають у результаті оцінки їхньої діяльності під час великих фінансових криз, які виникали в різних регіонах світу в другій половині ХХ ст.

Як відомо, гостра необхідність у фінансових ресурсах та зовнішній технічній допомозі виникає в країні насамперед тоді, коли економіка цієї країни перебуває в кризовому стані.

Середина 90-х років ХХ ст. позначилася низкою великих економічних криз, що поетапно виникали в різних регіонах світу: Латинській Америці, Африці, Східній Азії та Центрально-Східній Європі.

У міжнародній економічній фінансовій архітектурі роль МВФ і міжнародних і регіональних банків розвитку досі важлива. Мандат МВФ розповсюджується на забезпечення глобальної фінансової та економічної стабільності. Передбачалось, що Фонд буде здійснювати нагляд за економічною діяльністю своїх країн-членів, попереджувати про економічні небезпеки, консультувати з питань економічної політики та надавати фінансову підтримку тим країнам-членам, які мають труднощі з платіжним балансом, а також допомагати країнам, що розвиваються, досягти макроекономічної стабільності і підтримувати зайнятість. Хоча, як визнали в самому МВФ, він не зміг настільки вдало, як очікувалось, визначити значну вразливість до ризиків та передбачити останню фінансову кризу, G-20 поклала на нього значну відповідальність за надання допомоги країнам, що розвиваються, для виходу з кризи. У той же час G-20 відмітила недоліки в існуючій системі управління. Для того щоб діяльність МВФ стала ефективною, щоб швидко долати як кризові явища, так і для забезпечення довгострокового росту та стабільності, необхідно провести реформування не тільки в його управлінні, але і в тій політиці, яку він традиційно проводив.

Світовий банк і регіональні банки розвитку повинні займати провідне місце в підтримці країн, що розвиваються, сприяти їх росту та стабільності та допомагати в боротьбі з бідністю. Із метою здійснення поставлених завдань вони надають країнам, що розвиваються, пільгові кредити і гранти, а також технічну допомогу. У межах своїх повноважень для боротьби з бідністю і забезпеченню стійкого розвитку та всебічного росту вони повинні проводити антициклічну політику з подолання кризових явищ. Міжнародні банки розвитку нещодавно переглянули свою політику, змінивши колишній ортодоксальний, суто ринковий підхід на нову стратегію списання боргів найбідніших країн-боржників, нездатних погасити свою заборгованість, та зниження рівня бідності [1, с. 225–226].

Фінансова криза 1997 р. і глобальна фінансова криза 2008 р. стали наступними «реперними точками» у диску-

сії щодо глобального управління. Як перша, так і друга кризи продемонстрували невідповідність МВФ, Світового банку та інших інституцій глобального характеру поставленим перед ними викликами. Більше того, Бреттон-вудські інститути були прямо звинувачені низкою експертів, у т. ч. колишнім головним економістом Світового банку, лауреатом Нобелівської премії з економіки Дж. Стігліцем, у поширенні кризи: «...довіра до МВФ сильно похитнулася через постійну підтримку Фондом політики дерегулювання та лібералізації, яка слугувала основною причиною виникнення кризи та її швидкого поширення світом [...]». Нарешті проблема була і в тому, що МВФ зазвичай виділяє кошти у формі короткострокових кредитів. Але велика кількість країн із низьким рівнем доходів, тільки почавши звільнятися від боргів, не має бажання знову опинитися в тому ж незаздрісному становищі» [1, с. 24].

На думку критика існуючої моделі управління МФО Дж. Стігліца, багатьом країнам, що розвиваються, було фактично нав'язано скорочення дефіциту в якості заходу проти розпочатого спаду, і кожен раз цей захід тільки погіршував спад – у Південній Кореї, Таїланді, Індонезії й Аргентині в якості малої вибірки з величезного масиву провалів. Інколи МВФ змушував країни, які сповідували докейнсійські ідеї, приймати заходи, які суперечать тому, що їх керівники вважали найбільш адекватним інтересам своєї країни. Інколи країни просто не могли знайти коштів, необхідних для скорочення дефіциту. Звичайно, саме в цілях допомоги в такій ситуації був під інтелектуальною егідою Кейнса створений МВФ: перед ним ставилася задача забезпечити країни коштами, необхідними для проведення експансіоністської фіскальної політики в періоди економічних спадів. Але на сьогодні МВФ не виконує свою первісну місію і, судячи з усього, набагато більше зацікавлений в забезпеченні повернення іноземних коштів, ніж у допомозі бідним країнам підтримувати свою економіку на рівні, по можливості близькому до повної зайнятості [2].

Досвід кризи був прийнятий до уваги – під егідою G-20 механізми МВФ були диверсифіковані, як і збільшено наявний їм капітал; однак дискусія щодо необхідності подальшого реформування міжнародних фінансових інституцій активно продовжується і сьогодні, та в її рамках висловлюються ідеї від «косметичного ремонту» МВФ та Світового банку до більш «радикальних перетворень» [3].

Якщо спробувати проаналізувати, чому багато з програм МВФ та інших МФО не досягли своєї мети, а іноді навіть погіршили ситуацію в регіонах, що потерпали від кризи, то можна виділити цілий ряд причин.

По-перше, хто визначає політику цих організацій?

Діяльність МВФ та Світового банку зосереджена насамперед на підтримці та допомозі країнам, що розвиваються, та країнам із низьким рівнем доходів, саме вони й отримують найбільшу частку коштів від цих інституцій, але очолюють та керують ними зазвичай представники розвинутих країн, і саме ці країни, зокрема США та інші країни G-7, мають найбільшу кількість квот у прийнятті та проведенні певної політики.

Однак 15 грудня 2010 р. Рада керуючих Фонду схвалила широкомасштабну реформу управління в рамках 14-го Загального перегляду квот¹. Пакет реформ передбачає подвоєння квот², що призводить до більш ніж 6%-го перерозподілу квот на користь країн, що розвиваються. Відповідно до змін, 54 країни-члени збільшать свої квоти, наприклад, Китай, Південна Корея, Індія, Бразилія та Мексика³. Інші 135 країн-членів, у тому числі країни з низькими доходами, матимуть більший вплив на прийняття рішень у результаті збільшення базових голосів, які залишаються фіксованими у вигляді відсотка від загальної кількості голосів. Реформа також передбачає перехід до повністю вибіркової Виконавчої ради (*Executive Board*) МВФ.

Окрім того, інтереси країн-членів у цих організаціях представляють міністри фінансів чи представники центральних банків, тобто високопосадовці, які більш за все розуміються на питаннях, пов'язаних із фінансовим становищем країн, при цьому інші сфери, такі як охорона навколишнього середовища, зайнятість та соціальні проблеми, у багатьох випадках відходять на задній план.

Можна зробити висновок, що рішення, які приймаються МФО, головним чином відображають фінансові та комерційні інтереси країн, що мають найбільший вплив на прийняття рішень, а також не повною мірою відповідають інтересам окремих країн, оскільки зазначені інтереси витісняють такі важливі сфери, як боротьба з бідністю, екологічні проблеми тощо.

По-друге, економісти, що працюють у цих інституціях, хоча і добре освічені та знайомі з проблемами країн, що розвиваються, але не завжди спроможні розробити ефективний план дій та визначити політику щодо конкретної країни, коли вони не знають глибинної суті проблеми. Особливо це стосується МВФ, місії якого зазвичай тривають два-три тижні, протягом яких представники цієї організації зустрічаються з представниками урядів країн, після чого повертаються додому і вже там розробляють план дій щодо стабілізації ситуації.

Але ж кожна країна має своїх спеціалістів у галузі економіки і фінансів, які, вочевидь, краще обізнані зі специфікою економічної ситуації в країні, а отже, вони можуть бути дуже корисними при розробці стабілізаційної політики. У той же час спеціалісти МФО могли б відігравати роль радників і ділитися досвідом, отриманим у результаті співпраці з іншими країнами, а не займати провідну роль у цьому процесі.

По-третє, МВФ та Світовий банк активно пропагували ідею ринкового фундаменталізму, що була умовою отримання коштів, яку очільники цих організацій визначали як панування «вільно і безперешкодно діючих ринків». Вони наполягали на дерегулюванні фінансового сектора, проведенні приватизації і лібералізації торгівлі [4, с. 380–385].

За припущеннями МВФ, ринки мали швидко пристосуватися до нових умов і колишні державні підприємства внаслідок переходу в приватну власність мали відразу відчути оздоровлення і підвищення ефективності їх функціонування. Але, на жаль, результати іноді були зовсім іншими, адже часто не враховувався людський фактор. Багато людей, що працювали за незначну заробітну плату на державних підприємствах, ставали безробітними, що, звичайно, мало негативний вплив на соціально-економічний розвиток. Окрім того, не було враховано той факт, що коли в країні високий рівень корупції, то приватизація не може принести тих результатів, яких від неї очікують, адже дуже часто підприємства продаються за дуже низькою ціною, тим самим збагачуються чиновники, але не стає багатшою держава.

Що стосується лібералізації торгівлі, то навіть МВФ сьогодні визнає, що саме ця його вимога до країн, що роз-

¹ IMF Board Approves Far-Reaching Governance Reforms. // IMF. 2010. November 5 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/NEW110510B.htm>); IMF Board of Governors Approves Major Quota and Governance Reforms. Press Release № 10/477. // IMF. 2010. December 16 (<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10477.htm>).

² IMF Quotas. // IMF. 2012. March 30 (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm>).

³ Directors Back Reforms to Overhaul IMF Quotas and Voice // IMF. 2008. March 28 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2008/NEW032808A.htm>).

виваються, частково стала причиною фінансових криз 90-х років ХХ ст. У той час як азіатські гіганти, такі як Китай та Індія, що не діяли згідно з рекомендаціями МВФ та Світового банку, досягли небаченого росту економіки. Однак в інших країнах, особливо в тих, де домінувала політика МВФ та Світового банку, позитивних результатів досягнуто не було [9, с. 422].

Лібералізація потребує розвинутої системи економічного регулювання, яку важко швидко запровадити в країнах, що розвиваються.

По-четверте, західні країни наголошували на необхідності лібералізації, проте здійснювали протекціоністські заходи стосовно тих галузей, в яких країни, що розвиваються, могли скласти їм конкуренцію. Звичайно, така політика подвійних стандартів викликала вкрай негативну реакцію з боку країн, що розвиваються. Черговим прикладом такої політики стала реакція Сполучених Штатів на останню економічну кризу. У часи кризи у Східній Азії, яка трапилася в кінці 90-х років ХХ ст., США та МВФ зажадали, щоб постраждалі країни скоротили свій державний дефіцит і зробили це за рахунок зниження витрат, що змусило, наприклад, Таїланд до урізання витрат на боротьбу з епідемією СНІДу, Індонезію – до скорочення субсидій на продовольство, Пакистан – до зменшення витрат на утримання державних шкіл, що змусило батьків відправляти своїх дітей в медресе, де їх виховували в дусі ісламського фундаменталізму.

Контраст між реакцією на кризу у Східній Азії та реакцією на американську кризу очевидний. Щоб витягнути США з ями, в яку вони потрапили, країна пішла на масштабне підвищення витрат і на гігантське збільшення дефіциту бюджету, у той час як відсоткові ставки були знижені до нуля, а також значні ресурси було спрямовано на підтримку та порятунок банків.

На думку Б. Грінвольда, справа не тільки в подвійних стандартах. Оскільки розвинуті країни послідовно керувалися у своїх діях положеннями контрциклічної грошово-кредитної і фіскальної політики (як вони це робили і в часи останньої кризи), країни, що розвиваються, вимушені дотримуватись проциклічної політики (скорочення витрат, підвищення податків і відсоткових ставок), масштаби коливань у країнах, що розвиваються, виявилися більшими, ніж вони були б без проведення відповідної політики, а в розвинутих країнах – меншими. Це підвищує вартість капіталу для країн, що розвиваються, у порівнянні зі ставками, під які кредитуються розвинуті країни, і це ще збільшує перевагу останніх над першими [5].

По-п'яте, діяльності МФО дуже часто бракувало прозорості при розробці своїх програм і стратегій, рішення часто приймалися за закритими дверима, але ж МВФ та інші організації не є приватними структурами.

Якщо б програми реформ та заходи, що були рекомендовані цими організаціями урядам країн під час криз 90-х років ХХ ст., виносилися на обговорення, то, можливо, вдалося б вчасно виявити та виправити стратегічні недоліки й уникнути багатьох помилок, скоригувати політику МФО задля досягнення максимального ефекту. Можливо, був би знайдений альтернативний шлях стабілізації ситуації, який би максимально враховував інтереси всіх членів суспільства, а не тільки фінансового та комерційного секторів.

МФО мають звітувати про свою діяльність, щоб населення країн, в яких реалізуються програми цих організацій, мало можливість зробити висновки щодо ефективності роботи та виправданості їх вимог.

По-шосте, стабілізаційна політика МФО в регіонах світу, що перебували у кризі, завжди базувалася на фінансовій підтримці, що за своєю суттю відноситься до

поняття міжнародного кредиту, який сам по собі поряд із певними позитивними моментами має істотні негативні сторони, зокрема:

- появу диспропорцій відтворення суспільного продукту, оскільки розвиваються прибуткові галузі і затримується розвиток тих галузей, до яких іноземний кредит не залучається;

- посилення конкурентної боротьби країн за ринки збуту, джерела сировини, сфери вкладання капіталів;

- підтримку в країнах-позичальниках вигідних країн-кредиторам політичних та економічних режимів, маріонеткових урядів;

- мобілізацію для виплати боргу значних фінансових ресурсів, що часто перевищують потенційні можливості країни-позичальника, тощо [6].

Беручи до уваги викладене вище, зрозуміло, що необхідним є реформування глобальної фінансової архітектури, адже всі кризи 90-х років та Велика рецесія виявили вразливість національних фінансових систем і неспроможність МФО в багатьох випадках пом'якшувати негативні наслідки глобалізації, попереджаючи фінансові кризи. Звичайно, це не має стати приводом до руйнування цих організацій, але має спонукати до покращання їх діяльності [7].

Сьогодні світ дуже змінився, і, відповідно, МФО не можуть продовжувати функціонувати так само, як раніше, одразу після свого створення.

На сьогодні найважливішими завданнями цих організацій є недопущення кризових явищ у світовій фінансовій системі шляхом моніторингу потоків міжнародного капіталу та вироблення рекомендацій, а також надання фінансових ресурсів країнам, що намагаються подолати кризові явища чи відновити довіру до себе на світовому фінансовому ринку. При цьому функціонування МФО має стати більш відкритим, прозорим, потребує реформування їх внутрішньої структури.

Велика рецесія допомогла усвідомити необхідність рішучих дій задля вдосконалення світової фінансової архітектури, зокрема реформування ключових міжнародних фінансових інституцій.

Наразі МВФ і Світовий банк знаходяться на стадії реформування. Головні напрямки реформ включають перегляд квот країн-членів, антикризової програми кредитування та структуру управління Фондом. Ці реформи проводяться з метою зробити діяльність МВФ більш адекватною до викликів глобальної фінансової стабільності, одночасно реформування є кроком на шляху до створення нової фінансової архітектури.

Спільною проблемою, що постала перед усіма міжнародними організаціями в умовах глобалізації, стала проблема управління: чи зможуть організації, в яких домінує невелика кількість держав, здійснювати ефективний вплив та ефективно впроваджувати міжнародні стандарти та норми щодо широкого кола країн.

Хотілося б відмітити, що не всі країни прагнуть стати членами міжнародних організацій, а якщо і вступають до них, то кожна прагне різного ступеню впливу. Існує думка, що міжнародні організації мають бути структуровані таким чином, щоб відображати глобальну ієрархію впливовості різних держав світу. Критики цієї точки зору вважають, що в цьому випадку такі інституції перестануть бути ефективними, бо задачі, які перед ними стоять, потребують іншої форми впливовості, більш м'якої.

Традиційно ефективність міжнародних організацій, створених державами, визначалася чи в термінах спільних інтересів, які країни-члени прагнуть досягти завдяки участі в тій чи іншій організації, чи в термінах впливу домінуючої країни або країн у межах організації. При цьому потенціал

міжнародних організацій відігравати незалежну або автономну роль відходив на другий план [8].

На відміну від цієї позиції існує й така, що міжнародні організації відображають спільні цілі та інтереси не тільки держав, а й цілих народів та окремих груп у межах держав. Згідно з цією точкою зору, багатосторонні організації мають поширювати правила, що відображають спільні цілі, та слідкувати за тим, щоб ці правила виконувались усіма сторонами. У даному випадку ефективність організації залежить від того, наскільки їх члени підтримують ці цілі та наскільки вони готові брати участь у їх досягненні.

В умовах глобалізації задачі міжнародних організацій постійно розширюються. Якщо раніше міжнародні правила регулювали обмежене коло питань (такі, як зовнішня політика, оборона та деякі аспекти торгівлі), то глобалізація розширила ці рамки і визначила необхідність регулювання тих сфер, які раніше належали до повноважень урядів. Із кожним днем зростає кількість політичних питань, на які впливають міжнародні угоди та режими, обмежуючи таким чином автономність держав. Деякі країни ризикують стати менш впливовими завдяки стандартам, установленим невеликою кількістю домінуючих держав. При цьому виникає питання встановлення критеріїв і принципів політики, на яких МФО здійснюють свою діяльність по відношенню до окремих країн.

Питання правомірності вимог МФО підіймається досить часто. Наприклад, у 90-х роках МВФ став вимагати від країн структурні реформи для виправлення слабкості внутрішніх фінансових систем і позбавлення ознак економіки, що стали перепоною для зростання (такі як монополії, торговельні бар'єри, непрозора корпоративна практика). Такі умови виходили далеко за межі макроекономічних цілей, досягнення яких раніше вимагав МВФ. Вони втручалися глибоко у внутрішню економічну політику країн. Питання легітимності таких вимог ставилися під сумнів багатьма економістами, які наголошували, що національну економічну структуру мають визначати політичні інституції держави. Те, що держава потребує короткострокової фінансової допомоги, не дає МВФ права замінювати їх функції шляхом висування своїх вимог.

Це питання досить складне. Відомо, що МВФ має підтримувати стабільність міжнародної грошової системи. У той же час в умовах глобалізації все більш складним стає робити це без втручання у внутрішню політику держав. Сьогодні МФО намагаються зробити так, щоб міжнародні стандарти і правила застосовувалися не лише у зовнішніх взаємовідносинах між країнами, а й у межах кордонів кожної з країн.

Для того щоб досягти цієї мети, міжнародні організації мають дотримуватись основних принципів демократії у своїх взаєминах з урядами. Тоді уряди зможуть пояснити своїм виборцям, чому необхідним є дотримання правил міжнародних організацій і як ці правила представляють їх інтереси. Адже щоб поглибити рівень координації політики, міжнародним організаціям необхідна не лише згода урядів підписувати міжнародні договори, а й підтримка громадян держав-членів. При цьому, відпрацьовуючи принципи співробітництва з МФО, уряди країн-членів мають також розробляти механізми захисту національних інтересів і систему економічної безпеки, які були б адаптовані до умов відкритої економіки.

Хоча МФО вже самі визнають необхідність розширення членства та змін у методах роботи, але в той же час зрозуміло, що вони будуть намагатися уникнути глибоких структурних змін. Окрім того, країни, що історично мали домінуючий вплив у межах цих організацій, будуть намагатися утримати свої позиції.

Міжнародні організації повинні приділяти більше уваги залученню всіх країн до прийняття міжнародних норм та правил для того, щоб забезпечити стабільність та узгодженість дій, консолідувати зусилля в подоланні глобальних проблем, забезпечити об'єктивний розподіл функцій та знизити можливість домінування чи лобювання окремих країн своїх інтересів в цих організаціях.

Стосовно МВФ, то реформування було б доцільно проводити в напрямку підвищення рівня прозорості, поліпшення руху інформаційних потоків у міжнародній фінансовій системі, зобов'язати країни, що одержують кредити МВФ, прискорити надання розгорнутих макроекономічних даних разом з економічною та фінансовою інформацією, орієнтуючись при цьому на обов'язкові для всіх міжнародні стандарти, публікувати свої критичні зауваження по окремих країнах, з одного боку, як попередження для інвесторів, з іншого – як стимул для цих країн проводити назрілі реформи, а також більш тісно співпрацювати з країнами-позичальниками.

Окрім того, варто було б провести чітке розмежування задач МВФ і Світового банку. Таким чином, МВФ міг би повернутися до виконання своїх корінних задач – до запобігання кризам і кризовому менеджменту. Світовий банк міг би взяти на себе повноваження надання довгострокових кредитів із метою забезпечення економічного розвитку і надання допомоги найбіднішим країнам світу. З іншого боку, обидві ці інституції могли б інтенсивніше співпрацювати між собою при здійсненні програм реформ, приділяючи основну увагу не тільки макроекономічним, але й структурним, соціальним й інституціональним реформам.

Ураховуючи ті тенденції, які є сьогодні, через 20–30 років концентрація економічної могутності у світі буде знижуватись у країнах із розвинутою економікою і більш широко розосереджуватись по всіх регіонах світу. МВФ та інші міжнародні фінансові інституції повинні відображати ці тенденції, щоб зберігати свою актуальність. Система управління МВФ як організації, що об'єднує 188 країн-членів і працює заради благополуччя 7,5 млрд. жителів Землі, повинна залишатися публічною і вірною принципам, які містяться у Статтях угоди.

У короткостроковій перспективі це означає необхідність швидкого закінчення реформи МВФ 2010 р., у тому числі щодо перегляду квот. Це допоможе досягти того, що в довгостроковій перспективі МВФ буде дотримуватись шляху, який забезпечить йому ресурси і легітимність, необхідні для здійснення його задач щодо підтримки глобальної економічної і фінансової стабільності.

Висновки. Міжнародні фінансові інституції не є досконалими механізмами і не завжди можуть ефективно вплинути на негативні наслідки глобалізації, але їхня роль у регулюванні міжнародних фінансових відносин залишається досить значною і в разі удосконалення принципів та механізмів їх діяльності може стати вирішальною в адекватному та ефективному регулюванні глобалізаційних процесів.

Сьогодні найважливішими завданнями МФО є недопущення кризових явищ у світовій фінансовій системі шляхом моніторингу потоків міжнародного капіталу та вироблення рекомендацій, а також надання фінансових ресурсів країнам, що намагаються подолати кризові явища чи відновити довіру до себе на світовому фінансовому ринку. При цьому функціонування МФО має стати більш відкритим і прозорим, потребують реформування їхні методи управління та механізми прийняття рішень із більш широким залученням країн, у тому числі країн, що розвиваються, до розробки та запровадження політики цих інституцій.

Список використаних джерел:

1. Доклад Стиглица. О реформе международной валютно-финансовой системы: уроки глобального кризиса. Доклад Комиссии финансовых экспертов ООН. – М.: Международные отношения. 2010. – 328 с.
2. Стиглиц Дж. Ревущие девяностые. Семена развала. The Roaring Nineties: Seeds of Destruction / Дж. Стиглиц; пер. Г. Пирогова. – М.: Современная экономика и право. – 2005. – 424 с.
3. Bernes T. A. Strengthening International Financial Institutions to Promote Effective International Cooperation. – Centre for International Governance Innovation, Waterloo, Canada. – 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=160111>.
4. Стиглиц Дж. Крутоопике. Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса / Дж. Стиглиц. – М.: Эксмо, 2011. – 510 с.
5. Joseph E. Stiglitz and Bruce C. Greenwald. Creating a Learning Society. A New Approach to Growth, Development, and Social Progress. – Columbia University Press, New York. – 2014. – 680 p.
6. Смирнов А.Л., Красавина Л.Н. Международный кредит. Формы и условия / А.Л. Смирнов, Л.Н. Красавина. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 327 с.
7. Сорос Дж. Первая волна мирового финансового кризиса. Промежуточные итоги. Новая парадигма финансовых рынков / Дж. Сорос. – м.: Манн, Иванов и Фербер – 2010. – 272 с.
8. Mearsheimer John. The False Promise of International institutions, International Security. – Winter, 1994-1995. – Vol. 19. – № 3. – P. 5–49.

Аннотация. В работе определена роль международных финансовых организаций в регулировании международных экономических отношений и глобальном экономическом управлении. Показано их место в международной экономической финансовой архитектуре. Проанализирована эффективность их деятельности относительно развивающихся стран и стран с низким уровнем доходов, выявлены причины недостижения стабилизации или преодоления кризисных явлений в отдельных странах и регионах мира. Определены основные направления усовершенствования эффективности деятельности международных финансовых институций и повышения их роли как регулятора МЭО, в частности их роли в предвидении и предотвращении глобальных экономических кризисов, а также в преодолении последствий кризисов. Проанализированы текущее состояние и перспективы реформирования МФО.

Ключевые слова: МФО, МВФ, Всемирный банк, глобальный кризис.

Summary. The paper defines the role of international financial institutions in the regulation of international economic relations and global economic governance. Displaying their place in the international economic financial architecture. The efficiency of their activities with respect to developing countries and countries with low income, the causes of failure of stabilization or overcome crises in individual countries and regions of the world. The main directions of improvement of the effectiveness of the international financial institutions and enhance their role as a regulator of IER, in particular their role in the anticipation and prevention of the global economic crisis, as well as to overcome the effects of crises. Analyzed the current state and prospects of reforming the IFIs.

Key words: IFIs, the IMF, the World Bank, the global crisis.